

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม ด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายของประเทศในกลุ่ม ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ภายในปี 2558 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) อันเป็นเสาหลักด้านหนึ่งของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) จะได้ถูกเปิดออกอย่างสมบูรณ์เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดความเจริญความมั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่น ๆ อีกทั้งเกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยในการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนการด้านเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้เป็นประชาคมเศรษฐกิจที่มีความสำคัญโดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินการคือการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Single Production Base) การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูง (Competitive Economic Region) การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Economic Development) และการเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก (Integration into the Global Economy)

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อพลเมืองประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายหลังการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์คือการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของแรงงานวิชาชีพซึ่งสัมพันธ์กับการเปิดเสรีด้านการค้าบริการในรูปแบบการให้บริการโดยบุคคลธรรมดา (Presence of Natural Person) ภายใต้กรอบข้อตกลงการเปิดเสรีการค้าบริการ (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS) โดยกรอบข้อตกลงนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาการจัดทำตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติวิชาชีพ (Mutual Recognition Arrangements: MRAs) ซึ่งทุกประเทศที่เข้าร่วมทำข้อตกลงดังกล่าวจะต้องปฏิบัติตามกรอบข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้

ในปัจจุบันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ดำเนินการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) และลงนามโดยรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนแล้วด้วยกันทั้งหมด 7 วิชาชีพและ 1 กลุ่มวิชาชีพโดยข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) คือข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาจุดยอมรับร่วมกันในเรื่องคุณสมบัติของผู้ทำงานด้านบริการที่จะสามารถเคลื่อนย้ายไปประกอบวิชาชีพของตนได้ใน 10 ประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยข้อตกลงดังกล่าวจะทำให้การรับรองคุณสมบัติวิชาชีพโดยหน่วยงานที่มีอำนาจในประเทศ ๆ หนึ่ง จะได้รับการยอมรับโดยอีกหน่วยงานที่มีอำนาจในประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอื่น ๆ หากนักวิชาชีพคนนั้นมีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์ที่ได้ถูกกำหนดไว้ภายใต้ข้อตกลง ทั้งนี้ข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพมิใช่การเปิดเสรีแรงงานทั่วไป แต่เป็นการอำนวยความสะดวกให้วิชาชีพในสาขาที่มีข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติวิชาชีพสามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่างสะดวกโดยยังต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบภายในของประเทศนั้น ๆ ที่เข้าไปทำงาน

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์จะส่งผลอย่างมากต่อพลเมืองในประเทศไทยและในประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในด้านของการเคลื่อนย้ายวิชาชีพ นอกจากนี้นอกเหนือจากวิชาชีพที่ได้จัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) ทั้งหมด 7 วิชาชีพและ 1 กลุ่มวิชาชีพ อาจเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานของวิชาชีพอื่น ๆ ด้วยจากการเปิดเสรีในภาคบริการ หนึ่งในวิชาชีพที่อาจเข้ามาพร้อมกับการลงทุนระหว่างประเทศก็คือวิชาชีพนักกฎหมาย อย่างไรก็ตามวิชาชีพนักกฎหมายยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรีและและยังไม่ได้มีจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) ในสาขาดังกล่าว ดังนั้นการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและควรได้รับการศึกษา

4.1 ปัญหาเรื่องวิชาชีพนักกฎหมายยังไม่ได้รับการสนับสนุนในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมในด้านคุณสมบัติวิชาชีพ (MRAs)

ในปัจจุบันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) มีแผนในการจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) เพิ่มเติมจากที่มีอยู่แล้ว 7 วิชาชีพและ 1 กลุ่มสาขาวิชาชีพ โดยหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกวิชาชีพ ที่จะสนับสนุนในการเคลื่อนย้ายแรงงานและจัดข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) ย่อมเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือ 1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน 2) การเป็นภูมิภาคที่มี

ขีดความสามารถในการแข่งขันสูง 3) การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และ 4) การเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก

ดังนั้นเมื่อเราพิจารณาข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ 4 วิชาชีพแรกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งก็คือ วิชาชีพวิศวกร วิชาชีพสถาปนิก วิชาชีพนักสำรวจ และ วิชาชีพพยาบาล กับวัตถุประสงค์หลักของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จะทำให้เราสามารถหาลักษณะที่ทำให้วิชาชีพดังกล่าวเป็นวิชาชีพที่ได้รับการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพดังนี้

- 1) เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต่อการวางโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ
- 2) เป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียน
- 3) เป็นวิชาชีพที่มีความจำเป็นในการสร้างมาตรฐานของวิชาชีพ
- 4) เป็นวิชาชีพที่ขาดแคลนในบางภูมิภาคของอาเซียน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และในอนาคตหลังจากที่ได้เกิดการรวมตัวของประชาคมอาเซียนอย่างสมบูรณ์แล้ว ด้วยการจัดการที่ดีขององค์กรที่เกี่ยวข้องภายใต้ข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) ส่งผลให้แรงงานวิชาชีพเหล่านี้สามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในที่ที่มีความต้องการของแรงงานได้ซึ่งจะทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเติบโตได้อย่างมั่นคงต่อไป

อย่างไรดีวิชาชีพที่มีความสำคัญแต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพ (MRAs) ก็คือวิชาชีพนักกฎหมาย ทั้งนี้มูลเหตุในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือการที่วิชาชีพนักกฎหมายเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งเรายังสามารถอธิบายได้จากการเปรียบเทียบวิชาชีพนักกฎหมายกับลักษณะของวิชาชีพที่ได้รับการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพได้ดังนี้

- 1) เป็นวิชาชีพที่จำเป็นต่อการวางโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ

การวางโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ในการสร้างและพัฒนาประเทศสามารถแบ่งสองชนิดด้วยกันคือโครงสร้างทางกายภาพและโครงสร้างในเชิงรูปธรรมหรือโครงสร้างทางกฎหมาย โดยโครงสร้างทางกายภาพนั้นได้แก่ ถนน สะพาน ระบบขนส่ง ระบบประปา ระบบน้ำทิ้ง ระบบไฟฟ้า และ ระบบสื่อสาร และในทุก ๆ โครงสร้างที่ได้กล่าวมานี้ล้วนมีกฎหมายและระเบียบอันเป็นโครงสร้างทางกฎหมายในการควบคุมเพื่อกำหนดนโยบายขององค์กร ผู้ดูแลและวิธีการบริหาร ดังนั้นแล้วนักกฎหมายผู้มีความเชี่ยวชาญในการวางโครงสร้างในเชิงรูปธรรมจึงมีความสำคัญ

ที่จะช่วยเหลือในการกำหนดกฎระเบียบในการวางพื้นฐานโครงสร้างในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้โครงสร้างดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานอันสำคัญของการมีตลาดและฐานการผลิตเดียวกันอีกด้วย

2) เป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียน

การเคลื่อนย้ายของวิชาชีพนักกฎหมายอย่างเสรีภายในประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักลงทุนจากต่างชาติทั้งในและนอกอาเซียนให้เข้ามาทำธุรกิจภายในอาเซียนมากขึ้นเนื่องจากนักลงทุนจากต่างชาติเหล่านี้เกิดความเชื่อมั่นในการค้าที่เสรี ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงมากขึ้น อีกทั้งนักกฎหมายเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการติดต่อของธุรกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ ซึ่งย่อมจะมาพร้อมการลงทุน นอกจากนี้แล้วการเคลื่อนย้ายของแรงงานวิชาชีพนักกฎหมายไปยังที่ยังขาดแคลน ย่อมทำให้ที่ที่นั้นเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก

3) เป็นวิชาชีพที่มีความจำเป็นในการสร้างมาตรฐานของวิชาชีพ

นักกฎหมายเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญในการสร้างกฎหมายเพื่อกำกับดูแลโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของอาเซียน ดังนั้นการสร้างมาตรฐานของวิชาชีพนักกฎหมายจึงจะเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อความลดความเหลื่อมล้ำของความเจริญทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิกและ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาให้วิชาชีพนักกฎหมายของอาเซียนสามารถพัฒนาตัวเองเพื่อเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการพัฒนาภูมิภาคนี้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจอีกด้วย

4) เป็นวิชาชีพที่ขาดแคลนในบางภูมิภาคของอาเซียน

เนื่องความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศของสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้วิชาชีพนักกฎหมายเป็นวิชาชีพที่ขาดแคลนในบางภูมิภาคของอาเซียน ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะช่วยลดช่องว่างดังกล่าว พร้อมทั้งจะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดการบูรณาการภายในภูมิภาคนี้ และพร้อมต่อการมีปฏิสัมพันธ์กับภูมิภาคอื่น ๆ

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าวิชาชีพนักกฎหมายเป็นวิชาชีพที่มีลักษณะตรงต่อหลักการในการจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติวิชาชีพ (MRAs) โดยการมีอยู่ของข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นการสนับสนุนให้แรงงานวิชาชีพนักกฎหมายสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนได้อย่างสะดวกมากขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาให้วิชาชีพนักกฎหมายมีความเป็นมาตรฐานและยังเป็นการลดช่องว่างของความแตกต่างกันในความเจริญทางด้านกฎหมายของประเทศสมาชิกอาเซียน นอกจากนี้การที่มีนักกฎหมายที่เป็นคนชนชาติหรือใช้

ภาษาเดียวกันในต่างประเทศ จะเป็นช่วยเหลือคนในชาติของตนเองหากมีความจำเป็นต้องการความช่วยเหลือหรือคำปรึกษาทางด้านกฎหมาย

ทั้งนี้เพื่อเป็นการผลักดันและสร้างแนวทางให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคต เราจึงควรจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมาย โดยข้อตกลงดังกล่าวจะประกอบไปด้วยการกำหนดคุณสมบัติร่วมกันของวิชาชีพนักกฎหมายที่จะสามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนได้ และยังรวมถึง หลักเกณฑ์ กลไกในการดำเนินการ หน่วยงานที่ดูแลที่เกี่ยวข้องกับรับรองคุณสมบัติของวิชาชีพดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็คือ การที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพนักกฎหมายภายในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน มีความแตกต่างกัน

4.2 ปัญหาในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ดังที่ได้กล่าวไว้ว่าปัญหาของการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือการที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านของระบบกฎหมาย ประเภทของวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ลักษณะงานที่ทำของนักกฎหมาย คุณสมบัติของนักกฎหมาย และที่สำคัญที่สุดคือข้อจำกัดในการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพนักกฎหมายใน 10 ประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วประเทศส่วนใหญ่ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะแบ่งประเภทของนักกฎหมายออกเป็นสองประเภทด้วยกันคือ ทนายความและที่ปรึกษาทางกฎหมาย ซึ่งโดยส่วนมากทนายความจะเป็นนักกฎหมายที่สามารถดำเนินการในชั้นศาลได้ ซึ่งนักกฎหมายประเภทนี้กฎหมายภายในของประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่วนใหญ่จะไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพดังกล่าวได้โดยประเทศเหล่านั้นจะกำหนดคุณสมบัติของการประกอบวิชาชีพทนายความดังกล่าวว่าต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติของประเทศนั้นเท่านั้น จึงจะสามารถประกอบวิชาชีพเป็นทนายความได้

สำหรับนักกฎหมายประเภทที่สอง คือที่ปรึกษาทางกฎหมาย สำหรับที่ปรึกษาทางกฎหมาย แนวทางในการวางกฎเกณฑ์เงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพดังกล่าวนี้มีความแตกต่างกัน

ไปในแต่ละประเทศ ในบางประเทศวิชาชีพที่ปรึกษาทางกฎหมายก็ยังได้รับการจำกัดสำหรับคนในชาติเท่านั้น โดยการออกกฎหมายอย่างชัดเจนในการห้ามคนต่างชาติในการประกอบวิชาชีพใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายซึ่งประเทศที่มีลักษณะดังกล่าวคือ ราชอาณาจักรไทย และ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามในทางกลับกัน ประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนส่วนใหญ่กลับยินยอมให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพที่ปรึกษาทางกฎหมายได้ โดยมีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่นการจำกัดขอบเขตของการประกอบวิชาชีพให้อยู่ในส่วนของกฎหมายที่เป็นกฎหมายต่างชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศเท่านั้น เป็นต้น

ทั้งนี้แนวทางปฏิบัติของแต่ละประเทศในการยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายได้นั้นมีความแตกต่างกันไปดังนี้

1) ประเทศที่ไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพเป็นทนายความได้แก่

ราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

1.1) ราชอาณาจักรไทย

ราชอาณาจักรไทยไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย โดยเรื่องดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ประกอบกับพระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522 ซึ่งในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับงานกฎหมายในข้อที่ (39) “งานให้บริการทางกฎหมายหรืออรรถคดี” ประกอบกับเอกสารร่างคำนิยามอาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำของพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงทำให้คำนิยามของ “งานให้บริการทางกฎหมายหรืออรรถคดี” คืองานอันได้แก่ งานให้คำปรึกษา แนะนำทางกฎหมาย และงานให้บริการทางกฎหมายอื่น ๆ แก่ผู้ต้องการเช่น รับเป็นทนายว่าความในคดีอาญา และคดีแพ่ง ทำแทนลูกความในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย รับร่างสัญญา หรือทำเอกสารเกี่ยวกับกฎหมาย เป็นต้น

1.2) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย โดยวิชาชีพทนายความและวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งหมดถูกจำกัดเฉพาะแก่ผู้มีสัญชาติฟิลิปปินส์ นอกจากนี้แล้วทางการฟิลิปปินส์ยังไม่อนุญาตให้บริษัทที่ปรึกษาทางกฎหมายให้บริการปรึกษาทางกฎหมายใด ๆ แม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะเป็นกฎหมายต่างชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม

1.3) ราชอาณาจักรกัมพูชา

ราชอาณาจักรกัมพูชาไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพทนายความโดยการกำหนดคุณสมบัติของการประกอบวิชาชีพทนายความในราชอาณาจักรกัมพูชาว่าต้องมีสัญชาติกัมพูชาตามมาตรา 31 (Article 33) ของกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (Law on the Bar) อย่างไรก็ตาม ทนายความจากต่างชาติสามารถปฏิบัติงานทางด้านกฎหมายตามมาตรา 5 (Article 5) ของกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (Law on the Bar) กล่าวคือนักกฎหมายต่างชาติผู้ได้รับการจดทะเบียนและได้รับการอนุญาตในการประกอบวิชาชีพทนายความจากเนติบัณฑิตยสภาในประเทศแหล่งที่มา นั้นสามารถมีสิทธิประกอบวิชาชีพกฎหมายได้โดยไม่ต้องทำงานร่วมกับทนายความสัญชาติกัมพูชา และไม่สามารถเป็นผู้เป็นตัวแทนให้กับลูกความได้ อย่างไรก็ตามมาตรา 6 (Article 6) ของกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา (Law on the Bar) ได้กำหนดให้นักกฎหมายต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพกฎหมายของตนในอาณาเขตของราชอาณาจักรกัมพูชาได้ด้วยการได้รับอนุญาตจากเนติบัณฑิตยสภา (BA) ซึ่งการอนุญาตจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของคุณสมบัติของนักกฎหมายต่างชาติ และสิทธิที่นักกฎหมายชาวต่างชาติจะได้รับนั้นจะเท่ากับสิทธิที่ประเทศถิ่นฐานของทนายความต่างชาติผู้นั้นได้ให้สิทธิแก่ทนายความชาวกัมพูชา

1.4) สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

สาธารณรัฐอินโดนีเซียไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพทนายความโดยภายใต้รัฐบัญญัติว่าด้วยทนายความปีพ.ศ. 2003 (Law No. 18/2003 on Advocates) ได้กำหนดไว้ว่าผู้ที่ต้องการประกอบวิชาชีพทนายความในสาธารณรัฐอินโดนีเซียต้องเป็นสมาชิกของเนติบัณฑิตอินโดนีเซีย (PERADI) และมีคุณสมบัติ คือต้องมีสัญชาติอินโดนีเซียและมีถิ่นที่อยู่ในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามคำสั่งปีพ.ศ. 2548 (Decision No M. 11-HT04.02) ของกระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชนได้อนุญาตให้ทนายความต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพทนายความในสำนักงานกฎหมายได้โดยมีหลักเกณฑ์คือ

1) ทนายความต่างชาติต้องทำงานในสำนักงานกฎหมายอินโดนีเซียด้วยสัดส่วน 1:4 ของทนายความสัญชาติอินโดนีเซีย

2) ทนายความต่างชาติจำเป็นต้องทำงานโดยปราศจากค่าตอบแทนเป็นเวลา 10 ชั่วโมงต่อเดือนในด้านการศึกษากฎหมาย การวิจัยกฎหมาย หรือ ทำงานด้านกฎหมายของรัฐบาล

3) ทนายความต่างชาติต้องส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องแก่กระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชนเพื่อขออนุญาตทำงานในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย โดยเอกสารดังกล่าวได้แก่ ประวัติส่วนตัวโดยสังเขป หลักฐานการศึกษา หลักฐานในการประกอบวิชาชีพ หลักฐานว่าเป็นสมาชิกของ

เนติบัณฑิตสภาในประเทศของตน เอกสารการเข้าเมือง หมายเลขผู้เสียภาษีของสำนักงานกฎหมาย
ผู้ว่าจ้างและตัวแทนความ

1.5) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพ
ทนายความและด้วยกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทนายความ (Law No. 10/NA “Law on Lawyers”) ซึ่งได้
ระบุว่าทนายความต่างชาติไม่มีสิทธิตามกฎหมายในการให้คำปรึกษากฎหมายของลาวและ
ดำเนินคดีในศาลของลาว อย่างไรก็ตามสำนักงานกฎหมายต่างชาติซึ่งได้ว่าจ้างทนายความลาว
สามารถให้คำปรึกษากฎหมายของลาวและดำเนินคดีในศาลของลาวได้โดยผ่านทนายความลาว

1.6) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพทนายความ
ตามบทบัญญัติในคู่มือศาลปี พ.ศ. 2542 (Courts Manual 1999) ที่ได้ระบุถึงคุณสมบัติของผู้ต้องการ
ประกอบวิชาชีพทนายความว่าต้องพลเมืองของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เท่านั้น และบุคคล
ดังกล่าวยังต้องมีหลักฐานเพื่อแสดงให้เห็นถึงของคุณสมบัติในการใช้ภาษาพม่าได้อย่างดีอีกด้วย
อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์มีนักลงทุนมากมายเข้าไปลงทุน อีกทั้ง
ยังมีสำนักงานกฎหมายของต่างประเทศหลายสำนักงานที่เริ่มเข้าไปเปิดให้บริการอีกด้วย

1.7) สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามไม่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพทนายความ
โดยการตั้งคุณสมบัติของบุคคลที่ประสงค์จะขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทนายความจาก
กระทรวงยุติธรรมว่าจะต้องมีสัญชาติเวียดนามเท่านั้น อย่างไรก็ตามสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
อนุญาตให้ชาวต่างชาติมีสิทธิขอใบอนุญาตในการให้คำปรึกษากฎหมายต่างประเทศในประเทศได้
โดยเงื่อนไข คุณสมบัติ และมาตรฐานในการกำกับดูแลชาวต่างชาติมีดังนี้

1) บุคคลดังกล่าวได้รับอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพกฎหมายในต่างประเทศและ
ใบอนุญาตนั้นยังมีผลบังคับอยู่ ทั้งนี้บุคคลนั้นยังต้องเคารพต่อรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเวียดนาม
 อีกทั้งยังต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรการให้บริการทางกฎหมายต่างชาติ (Foreign
Law Practicing Organization) หรือได้รับการว่าจ้างโดยสำนักงานกฎหมายต่างชาติที่มีสาขาใน
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

นอกจากนี้ชาวต่างชาติที่ได้รับอนุญาตแล้วจะมีสิทธิให้คำปรึกษาได้เฉพาะกฎหมาย
ต่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ เว้นแต่กรณีที่ชาวต่างชาติผู้นั้นจบการศึกษากฎหมายจาก
สถาบันการศึกษาในเวียดนาม และมีคุณสมบัติอื่น ๆ ครบถ้วนสำหรับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ
กฎหมายเวียดนาม แต่ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ชาวต่างชาติผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายจะไม่สามารถ

ว่าความในศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใด ๆ ในศาลของเวียดนามได้ จะต้องให้ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายสัญชาติเวียดนามเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล

2) ประเทศที่ยินยอมให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพเป็นทนายความ ได้แก่ เนการาบรูไนดารุสซาลาม สหพันธรัฐมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์

เนื่องด้วยประเทศทั้งสามประเทศนี้ใช้ระบบกฎหมายเดียวกันซึ่งก็คือระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ดังนั้นแนวทางในการปฏิบัติต่อชาวต่างชาติในเรื่องของการยินยอมให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพเป็นทนายในประเทศของตนจึงมีความใกล้เคียงคล้ายคลึงกัน

2.1) เนการาบรูไนดารุสซาลาม

เนการาบรูไนดารุสซาลามยินยอมให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพเป็นทนายความ โดยการกำหนดคุณสมบัติของการเป็นทนายความให้ผู้อยู่อาศัยถาวร (PR) ในบรูไนดารุสซาลามภายใต้กฎหมายคนเข้าเมือง สามารถเป็นทนายความได้หากมีคุณสมบัติอื่น ๆ ครบถ้วน อีกทั้งพระราชบัญญัติว่าด้วยวิชาชีพนักกฎหมาย พ.ศ. 2549 (LEGAL PROFESSION ACT REVISED EDITION 2006) ยังได้บัญญัติถึงคุณสมบัติของการเป็นทนายว่าความ (Advocate) หรือทนาย (Solicitor) ในบรูไนดารุสซาลามว่าต้องมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นสมาชิกเนติบัณฑิตอังกฤษ ไอร์แลนด์เหนือ หรือเป็นสมาชิกของคณะทนายความของสกอตแลนด์
2. เป็นทนาย (Solicitor) ในอังกฤษ ไอร์แลนด์เหนือ หรือ ทนายความของสกอตแลนด์
3. ปฏิบัติงานในปัจจุบันเป็นทนายว่าความ (Advocate) และทนาย (Solicitor) ในสาธารณรัฐสิงคโปร์หรือในส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐมาเลเซีย
4. เป็นทนายความ (Barrister) ทนาย (Solicitor) หรือเป็นทนายทั้งสองประเภทในศาลสูงสุดรัฐใด ๆ ในเครือรัฐออสเตรเลีย

ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเนการาบรูไนดารุสซาลามเปิดรับให้ชาวต่างชาติเข้ามาประกอบวิชาชีพทนายความในประเทศของตน ซึ่งเรื่องดังกล่าวอาจจากเกิดการที่ว่าเนการาบรูไนดารุสซาลามมีพลเมืองอยู่น้อย จึงต้องการแรงงานวิชาชีพที่เชี่ยวชาญเข้ามาในประเทศของตน

2.2) สหพันธรัฐมาเลเซีย

สหพันธรัฐมาเลเซียยินยอมให้ชาวต่างชาติสามารถประกอบวิชาชีพเป็นทนายความได้ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ประสงค์จะเป็นทนายความว่าสามารถเป็นบุคคลสัญชาติอื่นที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรสหพันธรัฐมาเลเซีย นอกจากนี้แล้วในด้านคุณสมบัติของการศึกษาหากบุคคล

ดังกล่าวต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนอย่างใดอย่างหนึ่งตามนี้จะถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วน (Qualified Person)

1) มีปริญญาตรีในสาขากฎหมายมหาวิทยาลัยมาลายา (The University of Malaya) ที่ตั้งอยู่ในมาเลเซียหรือสาธารณรัฐสิงคโปร์) หรือมหาวิทยาลัยสิงคโปร์ (The University of Singapore) หรือมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (The National University of Singapore)

2) หรือเป็นทนายความซึ่งเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตของประเทศอังกฤษ (Barrister-at-law)

3) หรือมีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ในราชกิจจานุเบกษา ตามที่จะได้มีการประกาศโดยคณะกรรมการกำหนดคุณสมบัติ (The Qualifying Board) ซึ่งคณะกรรมการกำหนดคุณสมบัติได้มีการประกาศให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีในสาขานิติศาสตร์จากสถาบันการศึกษาในอังกฤษ เวลส์ ไอร์แลนด์เหนือ เครือรัฐออสเตรเลียที่ได้รับการรับรองจำนวนทั้งสิ้น 14 สถาบัน และสถาบันการศึกษาในนิวซีแลนด์ที่ได้รับการรับรองจำนวนทั้งสิ้น 5 สถาบัน ให้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวมาเหตุผลที่สหพันธรัฐมาเลเซียยอมรับให้บุคคลที่สำเร็จการศึกษาจากสาธารณรัฐสิงคโปร์ อังกฤษ เวลส์ ไอร์แลนด์ หรือเครือรัฐออสเตรเลีย ตามมหาวิทยาลัยที่มีการรับรอง หรือเป็นทนายความซึ่งเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตอังกฤษ ให้เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนในการเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายและทนายความที่ว่าความในศาลในสหพันธรัฐมาเลเซียได้นั้น อาจเนื่องมาจากเพราะถือว่าเป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษด้วยกัน เพราะสหพันธรัฐมาเลเซียเคยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อน ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้บุคคลจากประเทศในเครือจักรภพอังกฤษด้วยกันมีสิทธิขอประกอบวิชาชีพกฎหมายในสหพันธรัฐมาเลเซียได้ด้วย เพราะมีรากฐานประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน และมีระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามบุคคลที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศอื่นในเครือจักรภพอังกฤษ ได้แก่ อังกฤษ เวลส์ ไอร์แลนด์เหนือ เครือรัฐออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ จะต้องผ่านการทดสอบความรู้ (The Malaysian Certificate in Legal Practice: CLP) ที่จัดขึ้น โดยคณะกรรมการกำหนดคุณสมบัติ โดยการทดสอบดังกล่าวจะจัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพผู้นั้นมีความรู้ทางกฎหมายมาเลเซียที่เพียงพอต่อการประกอบวิชาชีพ

2.3) สาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพเป็นทนายความได้ตามรัฐบัญญัติบัญญัติว่าด้วยวิชาชีพกฎหมาย (แก้ไข) พ.ศ.2551 (LEGAL PROFESSION ACT REVISED EDITION 2008) ประกอบกับบทบัญญัติว่าด้วยคุณสมบัติของนักวิชาชีพกฎหมาย (บุคคลที่เหมาะสม) (Legal Profession (Qualified Persons) Rules) โดยเปิดให้บุคคลที่มาพำนักอย่างถาวร

(Permanent Resident: PR) โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติใด ๆ สามารถทำสมัครสอบเนติบัณฑิตของสิงคโปร์ (Singapore Bar) เพื่อที่จะเป็นทนายความได้หากมีคุณสมบัติครบถ้วน โดยในการสมัครสอบเนติบัณฑิตของสิงคโปร์เพื่อเป็นทนายความนั้น ทางกรสิงคโปร์ได้ให้ความสำคัญในเรื่องคุณสมบัติการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยได้ลงรายละเอียดไว้ในบทบัญญัติว่าด้วยคุณสมบัติของนักวิชาชีพกฎหมาย (บุคคลที่เหมาะสม) ซึ่งบทบัญญัตินี้ได้กำหนดถึงประเทศและมหาลัยที่ทางการสิงคโปร์รับรองในการสอบเนติบัณฑิตไว้อย่างละเอียดโดยผู้ที่ศึกษาในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ต้องศึกษาในชั้นระดับปริญญาตรีในโครงการ 4 ปีในสาขานิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยที่ทางการกำหนดเท่านั้น นอกจากนี้ต้องจบออกมาด้วยคะแนนระดับเกียรตินิยมอันดับหนึ่งหรือสองขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัย และหากผู้สมัครได้ทำการศึกษาในต่างประเทศ ทางกรก็ได้กำหนดมหาลัยและระดับคะแนนไว้อย่างละเอียด

นอกจากนี้แล้วสำหรับบุคคลซึ่งไม่มีคุณสมบัติในการสอบเนติบัณฑิตสิงคโปร์หรือเป็นนักกฎหมายชาวต่างชาติก็สามารถเลือกที่จะทำงานในสายกฎหมายในสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้เช่นเดียวกัน โดยทั้งนี้ทางสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้จำแนกประเภทสำหรับงานดังกล่าวไว้อย่างละเอียดอันได้แก่

- 1) ทำงานด้านกฎหมายในฐานะเป็นทนายความต่างชาติ (Foreign Lawyer)
- 2) ทำงานเป็นนักกฎหมายประจำบริษัท
- 3) เป็นนักกฎหมายต่างชาติที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและสอบผ่านการทดสอบความรู้

ของผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย (Foreign Practitioner Examinations: FPE) โดยสถาบันการศึกษากฎหมายสิงคโปร์ (The Singapore Institute of Legal Education: SILE) สามารถยื่นคำขอต่อสมาคมทนายความเพื่อเป็นนักกฎหมายต่างชาติที่สามารถทำงานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิงคโปร์ได้ในส่วนได้กฎหมายอนุญาต

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศสมาชิกอาเซียนนั้นมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามแล้วแต่ในความแตกต่างกันนั้นก็มีความเหมือนกันของบางกลุ่มประเทศเช่น กลุ่มของประเทศที่ยินยอมให้ชาวต่างชาติประกอบวิชาชีพเป็นทนายความได้อันได้แก่ เนการาบรูไนดารุสซาลาม, สหพันธรัฐมาเลเซียและสาธารณรัฐสิงคโปร์ โดยจะสังเกตได้กลุ่มประเทศดังกล่าวมีระบบกฎหมายที่ใกล้เคียงกัน จึงอาจทำให้การยอมรับในความเป็นนักกฎหมายต่างชาติเป็นไปได้ง่ายกว่า

4.3 ข้อดีและข้อเสียของการจัดทำข้อตกลงร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายของ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นไปเพื่อการสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพนักกฎหมายในอนาคต ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยตรง อย่างไรก็ตามผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังต่อไปนี้

4.3.1 ข้อดีของการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1) ในอนาคตอันใกล้นี้ราชอาณาจักรไทยและอีก 9 ประเทศสมาชิกจะเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์ โดยการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นจะทำให้การติดต่อค้าขายหรือการทำธุรกิจในอนาคตจะเกี่ยวข้องกับต่างประเทศมากขึ้น เนื่องด้วยการเปิดเสรีของการค้า การลงทุน และการบริการ ดังนี้ในการที่เราจะไปลงทุนในประเทศอื่น ๆ เช่นการไปเปิดบริษัทในต่างประเทศ เรามีความจำเป็นที่จะต้องรู้กฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ หากสมมติว่าเราจะไปจัดตั้งบริษัทในต่างประเทศ เราก็ควรจะต้องทราบถึงกฎหมายหุ้นส่วนบริษัทของประเทศนั้น ๆ อีกทั้งในการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เรายังต้องมีความรู้ในเรื่องของการจดทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทอีกด้วย นอกจากนี้แล้วในการที่จะจ้างลูกจ้างในต่างประเทศนั้น เราควรต้องมีความรู้พื้นฐานในด้านกฎหมายแรงงานพร้อมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างซึ่งก็คือกฎหมายแรงงานสัมพันธ์นั่นเอง ต่อมาหากในการจัดตั้งบริษัทในต่างประเทศ เรามีความจำเป็นที่จะต้องเช่าที่ดินหรืออาคารพาณิชย์เพื่อประกอบธุรกิจ ดังนี้จึงมีความจำเป็นที่เราจะต้องรู้เรื่องของกฎหมายที่ว่าด้วยการเช่าทรัพย์ นอกจากนี้แล้วเมื่อครบหนึ่งปีของการจัดตั้งบริษัท เรายังมีหน้าที่ที่จะต้องเสียภาษีอย่างไรในประเทศนั้น ๆ ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่เราต้องรู้กฎหมายภาษี และหากเรามีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการจ้างทำของ เช่นการจ้างให้คนงานมาทำผ้า หรือมาคิดเครื่องปรับอากาศของบริษัท เป็นต้น เรายังมีความจำเป็นที่จะต้องรู้เรื่องของกฎหมายจ้างทำของ ในท้ายสุดนี้หากเรามีความจำเป็นที่จะต้องทำสัญญาซื้อขายเพื่อทำการซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ในสำนักงาน ดังนี้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาซื้อขายจึงเป็นสิ่งที่เราควรทราบเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่ามีความหมายมากมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน โดยกฎหมายที่ได้กล่าวมานั้นล้วนเป็นกฎหมายภายในซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่นักกฎหมายต้องเรียนรู้ทั้งในกรณีที่นักลงทุนไทยไปลงทุนในต่างประเทศ และในขณะเดียวกันกฎหมายเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่นักลงทุนต่างชาติต้องทำการเรียนรู้เมื่อเข้ามาประกอบ

ธุรกิจในราชอาณาจักรไทยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการจัดการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะทำให้มีนักกฎหมายที่มีสัญชาติเดียวกันกับนักลงทุนที่สามารถเดินทางไปทำงานพร้อมกับการลงทุนได้หรืออาจจะประจำอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งนักกฎหมายเหล่านี้จะมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายภายในของประเทศนั้น ๆ เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถสื่อสารกันได้อย่างดีกับนักลงทุนเนื่องจากใช้ภาษาเดียวกัน ซึ่งเรื่องดังกล่าวจะก่อให้เกิดความสะดวก ความมั่นใจ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุนซึ่งตรงกับหนึ่งในวัตถุประสงค์ของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2) การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายการบริการที่จะเกิดขึ้นเมื่อได้มีการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการเคลื่อนย้ายของบริการดังกล่าวจะเป็นไปตามกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (AFAS) โดยแผนงานของการไหลเวียนของบริการคือการยกเลิกข้อจำกัดในการให้บริการข้ามประเทศทุกประเภทในประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ยกเว้นประเภทบริการที่อ่อนไหวต่อความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศ ทั้งพร้อมเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถเข้ามาถือหุ้นหรือลงทุนได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการ อย่างไรก็ตามการเปิดเสรีของการบริการทางกฎหมายได้ถูกกำหนดไว้ข้อผูกพันการเปิดตลาดการค้าบริการ ชุดที่ 8 ซึ่งในขณะนี้ยังไม่มีผลบังคับ

3) การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นการสร้างมาตรฐานของวิชาชีพนักกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการลดช่องว่างของความรู้ด้านกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิก นอกจากนี้สำหรับผู้บริโภค ก็จะได้รับผลประโยชน์ของการเคลื่อนย้ายวิชาชีพนักกฎหมาย ซึ่งก็คือการได้รับบริการที่ได้มาตรฐานสำหรับการบริการทางด้านกฎหมาย อีกทั้งยังมีตัวเลือกของนักกฎหมายที่มีความสามารถที่จะเคลื่อนย้ายไปทำงานในที่ต่าง ๆ สำหรับด้านผู้ให้บริการ การเคลื่อนย้ายของวิชาชีพนักกฎหมายจะทำให้ผู้ให้บริการต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อให้เข้ากับมาตรฐานของนานาชาติ อีกทั้งเมื่อมีการไหลเวียนของแรงงานวิชาชีพนักกฎหมายก็จะทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีของการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย

4) การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอันจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของวิชาชีพนักกฎหมายเข้าสู่พื้นที่ซึ่งด้อยพัฒนาและกฎหมายยังเข้าไปไม่ถึง ยกตัวอย่างเช่นในปัจจุบันสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เพิ่งเริ่มทำการเปิดประเทศ ซึ่งมีนักลงทุนมากมายหลั่งไหลเข้าไปลงทุน อย่างไรก็ตามด้วยการที่มีการลงทุนเข้าไปมากจึงทำให้นักกฎหมายที่มีอยู่นั้นไม่พอเพียง หรือนักกฎหมายที่มีอยู่อาจจะไม่มีความสามารถ

เพียงพอในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังกล่าวการเคลื่อนย้ายวิชาชีพทนายความจึงจะไปเสริมในเรื่องดังกล่าวได้ นอกจากนี้แล้วในบางพื้นที่ของภูมิภาคอาเซียนที่ยังไม่มีความเจริญทางด้านกฎหมาย และคนในพื้นที่นั้นอาจต้องการความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายในส่วนที่นักวิชาชีพเหล่านี้สามารถก้าวล้ำได้เช่น กฎหมายสิทธิมนุษยชน หรือกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องของการช่วยเหลือผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ที่กฎหมายยังเข้าไปไม่ถึง เพื่อให้คนเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย

5) การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก่อให้เกิดความกลมเกลียว ประนีประนอมกันมากขึ้นของประเทศสมาชิก นอกจากนี้แล้วยังเป็นการสร้างแนวโน้มของการพัฒนากฎหมายเพื่อให้สอดคล้องไปในทางเดียวกัน จนอาจนำไปสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้น ยิ่งขึ้นอย่างเช่นการก่อตั้ง สหภาพอาเซียนในอนาคต

4.3.2 ข้อเสียของการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1) ข้อเสียของการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือในกรณีที่ได้มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมดังกล่าวเรียบร้อยแล้วแต่ก็ไม่มีผลลัพธ์หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เลย เนื่องจากประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังคงกีดกีดการเคลื่อนย้ายวิชาชีพนักกฎหมายอยู่ ซึ่งการที่ประเทศต่าง ๆ นั้นไม่ยอมผ่อนปรนหรือเปลี่ยนแปลงข้อจำกัดทางกฎหมายที่มีอยู่เดิมเพื่อให้วิชาชีพนักกฎหมายสามารถเคลื่อนย้ายได้ ซึ่งจะทำให้ข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายดังกล่าวไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ความสามารถ

2) ในกรณีที่ได้มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และได้มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานวิชาชีพนักกฎหมายแล้ว แต่การเคลื่อนย้ายดังกล่าวกระจุกตัวอยู่ในประเทศที่เจริญเท่านั้น ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวจะทำให้การจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียนในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค อีกทั้งยังไม่ได้เป็นการลดช่องว่างของความเจริญทางเศรษฐกิจ และความรู้อันระหว่างประเทศต่าง ๆ ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3) ข้อเสียของการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยข้อเสียดังกล่าวนี้เป็นข้อเสียที่คนกลัวมากที่สุด ซึ่งก็คือ เรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพจะทำให้เกิดการแย่งจากชาวต่างชาติ ด้วยความเชื่อดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุผลของการที่นานาประเทศสร้างข้อจำกัดของการประกอบวิชาชีพนักกฎหมาย โดยการให้คนใน

ชาติเท่านั้นที่สามารถประกอบวิชาชีพดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามเรื่องดังกล่าวนี้สามารถมองได้หลายมุม หากเรามองในมุมมองของผู้ถูกระทำ เราก็จะมองเห็นว่านักกฎหมายต่างชาติมีความสามารถมากกว่าคนไทยและจะเข้ามาแย่งงานของนักกฎหมายไทยได้ แต่หากมองในมุมกลับกันจะเห็นได้ว่าข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการเคลื่อนย้ายวิชาชีพนักกฎหมายนั้นจะช่วยให้ให้นักกฎหมายได้มีโอกาสในการพัฒนาตัวมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างสังคมที่มีการแข่งขันซึ่งจะทำให้ประเทศของเราซึ่งมีความพร้อมมากกว่าประเทศอื่น ๆ อีกมาก ได้มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด โดยการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้นจะเป็นเหมือนยาแรงที่ทำให้ประเทศจะได้พัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

ดังนั้นจากการศึกษาถึงปัญหาและข้อดีข้อเสียในการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้เราทราบได้ว่าข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้นเราจึงควรผลักดันให้เกิดการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมด้านคุณสมบัติของวิชาชีพนักกฎหมายในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขึ้นในอนาคต